

■ **Impliciet in activiteiten: voor het aspect van taalbeschouwing centraal staat**

Meestal komen de leerlingen al in aanraking met een bepaald taalbeschouwelijk aspect voordat het aspect in een taak centraal wordt geplaatst. Deze impliciete momenten geven je de kans om al kort met de leerlingen te reflecteren over het aspect. Hoe je dat precies kan doen is aangegeven bij de concrete activiteiten.

■ **Activiteiten met doelstellingen voor taalbeschouwing: het aspect staat centraal**

In een expliciteringstaak staat één taalbeschouwingsaspect centraal. De leerlingen gaan individueel, in duo's of klassikaal met het taalaspect aan de slag. Ze vertrekken hierbij van concrete taalverschijnselen en komen gaandeweg en zelfontdekkend tot een abstracter inzicht. Tijdens het opbouwen van dit inzicht kunnen de leerlingen onder andere reflecteren over de betekenis, de functie en de vorm van een bepaald aspect. Zo kan er bijvoorbeeld voor het meervoud van een naamwoord ingegaan worden op de betekenis, de functie en de vorm van het meervoud. Het gebruik van het meervoud wijst op het feit dat er bijvoorbeeld meerdere ballen, ramen, ... zijn (betekenis). Het meervoud wordt dan ook gebruikt om duidelijk te maken dat je het niet over één ding hebt, maar wel over meerdere (functie). Vormelijk onderscheidt het meervoud zich van het enkelvoud door de toevoeging van (meestal) -s en/of -en.

Bij vele taalbeschouwingsactiviteiten is, in het tekstboek van de leerlingen, een neerslag voorzien die je aan het einde van de taak kan overlopen met de leerlingen.

■ **Impliciet in activiteiten: nadat het aspect van taalbeschouwing centraal stond**

Taalbeschouwingsaspecten die centraal stonden in een expliciteringstaak kunnen tijdens de uitvoering van andere activiteiten opnieuw aan bod komen. Met pictogrammen is aangeduid over welke aspecten het gaat, hoe en wanneer je er de aandacht op kan vestigen. Terugverwijzen naar eerder uitgevoerde activiteiten, herbekijken van de neerslag bij bepaalde taalbeschouwingsactiviteiten, herinneren aan eerder opgedane concrete ervaringen, ... het zijn allemaal mogelijkheden om de leerlingen tijdens deze fase te ondersteunen.

■ **Aan de slag met taalbeschouwing in het zesde leerjaar!**

Aangezien de aanpak van taalbeschouwing sterk kan verschillen afhankelijk van het aspect dat wordt behandeld én van de klemtoon (betekenis, functie en/of vorm) die wordt gelegd, is er voor taalbeschouwing géén werkwijze voorzien. De handleiding geeft voldoende handreikingen voor de aanpak van de taalbeschouwing(staak). Verder is in de werkwijzes van de vaardigheden opgelicht wanneer je bepaalde taalbeschouwelijke aspecten die relevant zijn voor het zesde leerjaar onder de aandacht kan brengen.

■ **Onderwijslijn taalbeschouwing**

De Onderwijslijn maakt vanaf het tweede leerjaar duidelijk in welke taken er aan taalbeschouwing wordt gewerkt. Op die manier kan je voor een leerling die het in het vijfde leerjaar moeilijk heeft met een bepaald aspect, de taken uit een voorgaand leerjaar terug opzoeken en bepalen hoe u de leerling het beste ondersteunt. Voor de voorgaande leerjaren vind je in welke thema's een bepaalde aspect van taalbeschouwing expliciet onder de aandacht werd gebracht en dus met een doelstelling werd aangeduid. In de kolom 'thema's 6de leerjaar' staat aangeduid in welke thema's er aan taalbeschouwing wordt gewerkt. Je vindt er het nummer van de activiteit waarin een taalbeschouwingsaspect aan bod komt. Interpreteer de tabel als volgt:

- **vetgedrukte nummers:** activiteiten waarbij een taalbeschouwingsaspect expliciet aan bod komt, geformuleerd in een doelstelling
- niet-vetgedrukte nummers: activiteiten waarin een taalbeschouwingsaspect impliciet aan bod komt, aangegeven door middel van een pictogram

	THEMA'S 6 ^{DE} LEERJAAR													
	2 ^{DE} LJ	3 ^{DE} LJ	4 ^{DE} LJ	5 ^{DE} LJ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Communicatiesituatie									16					3
De zender		T2	T7	T1	1	1, 16, 20, H3		17				13		
- Spreker	T3		T2	T1										
De boodschap	T1, 2, 3, 6	T2, 5	T3, 4, 7	T1, 8	1	1, 20, H3	11, 15					10, 13	3	
De ontvanger	T1, 3	T2, 4, 5	T4, 7, 10	T1, 6, 9	1	1, 16, 20, H3	11, 15, 17		3, 5			10, 13	1, 3, 10	
- Luisteraar	T3			T1										
- Lezer		T5	T4											
De bedoeling	T6	T7	T4, 7	T1, 2, 4, 6	1	20	11, 15				10	10, 13	1, 2, 3, 10, 14	
Hoe wordt gecommuniceerd?		T3												
De situatie en de omstandigheden	T8	T3				20						13		
- Taalgedragsconventies		T7	T1, 6	T1, 4, 5, 6		5, 16						13		11
De weg en de middelen			T3, 8	T6, 8		1, 8, 13, 14, 17, 20, H4						10	3, 5	
- Vormen van communicatie en communicatiemiddelen	T2, 6		T3, 8	T2		1								
- Mondelinge vs. schriftelijke communicatie	T9	T8				1, 14	6							
- Taalsysteem (zie verder)														
- Niet-talige aspecten van communicatie	T5, 6		T3			1				15				
- Spreektechnische en expressieve aspecten van communicatie	T4		T5	T7		13			5	15	3	15	6	
- Taalvariëteiten			T6	T6	4	5, 16, H1						4		1, 11
• Dialect			T6											11
• Vreemde taal				T2, 8		H1, 5								11
• Nederlands				T2		H1, 5								11

NADENKEN OVER HET TAALSYSTEEM ALS ONDERDEEL VAN											
• Frans									H1		
• Engels									H1		11
• Duits									H1		11
• Moedertaal									5		11
• Standaardtaal									5, 16		11
- Talige aspecten van cultuuruitingen									H1		
Het effect, de reactie	T9	T4	T4	T4	T5, 7, 8, 10				20	3	
Klanken											
- Klanken en klankcombinaties	T3		T2					4		15	
• Plaats van klanken in woorden	T3										
• Uitspraak							ZW3			3	15
- Soorten klanken			T2								
• Klanker - medeklinker	T1, 2		T2					4			
• Gedekte- vrije klinkers herkennen	T2								9	4	8
• Klank en letterteken	T2										
- Rijm											
Woorden											
- Woord											
• Woordstructuur											
○ Samenstelling	T4	T6, 9, 10	T6					3, 12		4, 12, 16	4, 8, 11
○ Afleiding			T6					3, 4, 12		1, 4, 12, 16	8
- Woordsoorten											
• Zelfstandig naamwoord	T5, 9	T1, 4, 7	T3, 4, 7, 9								
○ Eigenaam		T4	T4					4	5, 16		
○ Meervoudsvorming: enkelvoud-meervoud	T7	T1, 2, 4	T2						5		1
○ Genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig											
○ Verkleinwoord	T6	T7, T9									
• Lidwoord	T9	T3, 4, 10	T3, 4						5		11
• Bijvoeglijk naamwoord		T7, 8, 9	T2, 3, 4, 7, 9					7, ZW1	5	6	9, ZW1
○ Trappen van vergelijking								ZW1			
• Werkwoord	T4, 5	T1, 2, 4, 7, 9	T4, 7, 9						33, 5	2, ZW2, 16	10
									33, 7, 8		11, 12

NADENKEN OVER HET TAALSTEEEM ALS ONDERDEEL VAN											
o Stam en uitgang	T2	T2,9	T2,9								12
o Infinitief		T6	T6	11	3	7, ZW1					
o Persoonsvorm		T2,4,6	T2,3,4,6,7,8	11	3	3	9			ZW1	
o Overeenkomst onderwerp- persoonsvorm	T8	T2,5,6	T2,3,4	11	3,5			12	12	16	11, 12, ZW2
o Getal: enkelvoud-meervoud		T1,2,6		11	3,5	3		10	12		12
o Persoon: 1 ^{ste} , 2 ^{de} , 3 ^{de}					3,5						
o Tegenwoordige tijd		T9,10	T3,4,8,9		3	3					
o Verleden tijd		T3,4,8,9	T3,4			3		10, 18	10	15	11
o Klankverandering		T8	T3			3		10			
De zin											5
- Zinnen	T2,10	T2,3,4,6,8	T5,7				9				
• Mededelende, vragende, uitroepende, bevelende		T7	T1,2			15					
• Onderwerp: Over wie of waarover?		T3,6,8,9	T1,2,5,6,7,9,10	11	3	3,7	9,16		12	16	ZW2
• Persoonsvorm		T2	T2,3,4,6,7,8	11,17	3				11,12		11, ZW2
• Gebruik van congruentie of ja-nee-vraag		T8,9	T4,6,7,9,10	11,17	3				11,12		11, ZW2
• Nadenken over andere zinsdelen dan onderwerp		T5,6	T1,5,6,7,9,10	11		7	9,16	6	12	16	ZW2
• Woordgroepen/ zinsdelen					H5		9		12		
Teksten en tekststructuur	T1				16	12	11,15				4
- Tekstsoort		T4	T2			ZW2			10		12,13,14
• Fictie/Non-fictie	T1	T4	T2,7,9		6					11	2, 13
- Teksttype									10		2
o folder		T5					11				
o e-mail					16						
o informatieve tekst		T4				ZW2			15		2,3
o schema									13		
o interview				18						8	
o raadsel	T8										
o weetje	T8										
o dagboek, blog						H6	ZW2				
o aankondiging	T8										

